

Posudok vedeckej monografie PhDr. Milana Žitného, CSc.

Severské literatúry v slovenskej kultúre

na účel habilitačného konania

Vedecká monografia Milana Žitného je pozoruhodným dielom tak svojím obsahom ako aj rozsahom. Ide o súbor vedeckých štúdií k dejinám severských literatúr a ich recepcie na Slovensku, pričom iba odborník, ktorý má taký rozhľad a ponor do problematiky ako Dr. Milan Žitný, CSc., mohol napísať dielo takéhoto charakteru.

Autor sa totiž suverénne pohybuje v literárnych dejinách jednotlivých severských krajín, v ich histórii, profiloch a dielach vybraných autorov a najmä v medziliterárnych a medzikultúrnych súvislostiach presahujúcich úzky národný pohľad na skúmanú problematiku. Ako autor sám hovorí, išlo mu o osvetlenie recepčných procesov, ktoré prebiehali v kontexte slovenskej kultúry od konca 19. storočia až po súčasnosť s dôrazom na severské literatúry.

Vedecká monografia z časti pozostáva z vedeckých štúdií, ktoré Dr. Žitný v priebehu rokov publikoval a postupne v nich kriticky mapoval recepčné procesy. Je však doplnená a obohatená o nové pohľady a súvislosti, ku ktorým autor dospel na základe svojich najnovších vedecko-výskumných aktivít. Spektrum pertraktovaných tém je široké a rôznorodé. Autor rieši literárno-historické a teoretické témy v širších súvislostiach – historických, kultúrnych, recepčných, translatologických, atď. V úvodnej kapitole rozvíja tézy vnímania vzťahu slovenskej kultúry k severským literatúram a hĺbi sondu do jednotlivých etáp recepčných pohybov vrátane tendencií a vývinu. Ponúka i vlastnú periodizáciu recepcie uvedených literatúr na Slovensku. Pozoruhodná je aj šírka jeho záberu, ktorá obsiahla viac ako dve storočia. Jeho literárno-historický pohľad sa odvíja od hlbokej znalosti samotných recipovaných diel i textov na základe vlastnej prekladateľskej skúsenosti. Tieto doplnil i profilmi významných predstaviteľov jednotlivých období a vytvoril tak svojské dejiny severských literatúr založené na slovenskej recepcii. Z najvýznamnejších autorov, ktorým venuje zvláštnu pozornosť možno spomenúť za švédsku literatúru Selmu Lagerlöfovú, za nórsku, B. Björnsona a za dánsku H. Ch. Andersena. Pokračovať by sa dalo po línii osobností ale aj tém a motívov.

Najzaujímavejšou a vedecky najviac fundovanou časťou Žitného práce sú vedecké štúdie, ktoré sú výsledkom väčších vedeckých a prekladateľských projektov. Autor práve tu koncipuje akési medziliterárne dejiny, ktoré ozrejmujú také súvislosti medzikultúrneho a medziliterárneho procesu, ktoré čitateľ pozná iba sčasti, keďže sa zvyčajne pohybuje v rámci jednej danej národnej literatúry. (I keď v prípade škandinávskych literatúr je medzikultúrna súvislosť, vzhľadom na historický vývin v rámci priestoru Severu a medziškandinávsku spoluprácu, živšia ako v iných literatúrach.). Žitný pozná do šírky i do hĺbky dánsko-nórske, švédsko-nórske, fínsko-švédske, ale i fínsko-ruské súvislosti, a ako slovakista samozrejme dôverne pozná slovenský kultúrny kontext a vie o množstve prepojení slovenských dejateľov na európske kultúrne dianie, severské nevynímajúc. Odkrýva nám mnohé príčinné súvislosti medziliterárnych procesov a ozrejmuje chápanie literárnych dejín Severu v úplne nových súvislostiach. Myslím si, že toto je najdôležitejší prínos prvej časti Žitného monografie.

Autor metodologicky vychádza z teórie medziliterárneho procesu, ako ho chápal a formuloval Dionýz Ďurišin s odkazom na genetické vzťahy i typologické súvislosti a okrem toho sa metodicky opiera o vedecké výstupy svojich kolegov z Oddelenia translatológie Ústavu svetovej literatúry SAV taktiež zamerané na recepciou iných literatúr na Slovensku.

Nosným materiálom práce je prekladová tvorba severských literatúr. Od nej sa odvíja väčšina Žitného štúdií i odborných článkov. Aj výber jednotlivých autorov závisí od ich recepčnej „prítomnosti“, resp. v istom čase aj neprítomnosti v slovenskom prostredí. Autorovi sa darí preniknúť aj do pozadia možných príčin tejto pozitívnej alebo negatívnej recepčnej frekvencie a ponúknuť prijateľné argumentácie. Zjavným príkladom jedného i druhého prípadu je dielo Selmy Lagerlöfovej s provokatívnym názvom Kto sa bál Selmy Lagerlöfovej..

Mnohé Žitného štúdie a články sú skvostné “medailónky“ autorov obohatené o fundované literárno-historické súvislosti, ktorými sa i čitateľ - neškandinavista dobre zorientuje v zákutiach vývinu danej literatúry, či genézy diela alebo života autora.

Materiál severskej recepcie predpokladal siahnúť aj k medziodborovým otázkam. V prípade Kiergekgarda k filozofii, u Ingmara Bergmana, Hjalmara Bergmana, Klauusa

Rifbjerga k filmu, inokedy zas k žánrovej rozmanitosti – ako v prípade Bergmana alebo Andersena.

Ako aktívny prekladateľ sa v niektorých svojich štúdiách venuje Dr. Žitný aj konkrétnym translátologickým otázkam. Teoretický text prepája s praktickou prekladateľskou skúsenosťou využívajúc skúsenosti vlastné i svojich kolegov. Predovšetkým sa zameriava na riešenie reálií a ukazuje cestu, ako pristupovať k ich kultúrnemu transferu.

Fínska literatúra sa vzhľadom na svoju jazykovú špecifickosť vyníma zo škandinávskych literatúr a je len veľmi zriedkavé, aby sa škandinavista dobre orientoval aj v tejto literatúre /s výnimkou fínsko-švédskej/. Nie je tomu tak u Dr. Žitného. On dôverne pozná vývinové koordináty fínskej literatúry a ešte lepšie jej slovenskej recepcie. Vzhľadom na dlhoročnú absenciu recepcie v tejto oblasti, vyplnila Žitného štúdia v jeho monografii túto medzeru..

Súčasťou Žitného vedeckej monografie sú i články zamerané na zástoj zakladateľských osobností prekladu zo severských literatúr, ktorým autor venuje samostatné portréty. Oceniť tu treba okrem biografických informácií, predovšetkým bibliografiu prekladov týchto prekladateľov ako i autorov doplňujúci komentár k nej.

Osobitným príspevkom je portrét prekladateľa, vedca, učiteľa a významného Björnsonológa Jozefa B. Michla, ktorý prispel k osvetleniu Björnsonovho zástoja v obrane Slovákov pred maďarizačným tlakom. Dr. Žitný nezabudol však ani na jeho pedagogické pôsobenie na Filozofickej fakulte, ktorým táto významná osobnosť vtlačila pečať vysokej odbornosti a fundovanosti slovenskej škandinavistiky.

Žitného dielo je záslužným činom slovenského odborníka na severské literatúry a výsledkom mnohoročnej vedeckej aktivity. Prináša nový prístup k vnímaniu severských literatúr optikou recepcie, čo je zjavným obohatením zahraničnej nordistiky.

Vedecká monografia Dr. Milana Žitného CSc. Severské literatúry v slovenskej kultúre spĺňa svojou vysokou vedeckou a odbornou kvalitou všetky predpoklady jej prijatia na habilitačné konanie.

V Bratislave, 27.3.2013

Doc. PhDr. Margita Gáborová, CSc.